

נח ב

מים . . שאם יחזרו יהיו גשמי ברכה לא חזרו הי' מבול".

ווי מען לערנט בפשטות, איז די כוונה אין דעם תירוץ — אז די צוויי פסוקים ריידן וועגן באזונדערע זמנים: „ויהי הגשם" רעדט וועגן דער צייט פון תחלת הורדת המים, וואס דאן איז עס געווען אין אז אופן אז „אם יחזרו יהיו גשמי ברכה": און „ויהי המבול" רעדט וועגן דעם שפעטערדיקן זמן, נאך דעם ווי ס'איז נתברר געווארן אז „לא חזרו" און דער גשם איז נתהפך געווארן למבול: און דאס איז פארגעקומען גלייך אין ערשטן טאג (פון די ארבעים יום), וכי מפורש „ויהי המבול ארבעים יום" [ווארום וויבאלד אז די מי המבול זיינען געווען רותחין, איז דאך ניט שייך גע- ווען אז מען זאל בלייבן לעבן אפילו א זמן קצר. קומט אויס, אז די אפשריות לתשובה איז געווען א זמן קצר].

עס איז אבער תמוה: אין פסוק שטייט דאך בפירוש „ויהי הגשם על הארץ

א. בנוגע די ערשטע פערציק טעג פון מבול זיינען דא צוויי פסוקים וואס זיינען לכאורה בסתירה איינער צום צווייטן: פריער שטייט: „ויהי הגשם על הארץ ארבעים יום וארבעים לילה", אבער דערנאך שטייט² — „ויהי המבול ארבעים יום על הארץ" (אז שוין אין די ארבעים יום איז געווען ניט נאר א גשם, נאר אויך „מבול"³ — „שבלה את הכל כר"⁴).

זיינען חז"ל⁵ מבאר — און רש"י ברענגט עס בפירושו על התורה: „כש- הוריד הקב"ה המים הורידם תחלה ברח-

(1) פרשתנו ז, יב.

(2) שם, יז.

(3) ולא שהמבול התחיל רק לאחר המ' יום, כאשר „ויגברו המים וירבו מאד על הארץ ג' (שם, יח) במשך ק"ג יום (שם, כד) שעי"ז „ויגוע כל בשר גר וימח את כל היקום ג' (שם, כא"כג).

ועפ"י יובן מה שהקשו (וזהר חדש ופרשי דלקמן הערה 5-6) דוקא מן הפסוק „ויהי המבול ג' שנאמר לאחר, ויהי הגשם", ולא מן הלשון „מבול שנאמר כמ"פ לפנ"ו (ו, יז. ז. ז. — ו; ז; י) — כי מפסוקים הנ"ל אין הכרח (גמור) שם יום הראשונים כבר הי' המבול גופא (כ"א רק שמי המבול — המים שמהם נעשה (אח"כ) המבול — היו על הארץ); והסתירה היא (בעיקר) מן הפסוק „ויהי המבול ארבעים יום ג'".

(4) רש"י ו, יז.

(5) וזה חדש (מהנ"ע) פרשתנו (כב, סע"א). וראה ב"ר פלא, יב. לקמן הערה 9.

(6) ז, יב. וראה הערה 3.

(*) אבל מימ מתוך רש"י הסתירה תיכף עה"פ „ויהי הגשם" (ולא „להלן" עה"פ „ויהי המבול") — כי (נוסף לזה שהשאלה מחעוררת גם מן הפסוקים שלפנ"ז, אלא שיעקר הסתירה היא מלהלן, כפונ"ם, הרי) רש"י בא לחרץ „דכולי קרא יתירה הוא (משכיל לדוד כאו).

(7) יבחים קיג, ב. וש"נ. וראה ויק"ר ספ"ז.

(8) וגם לפמ"ש במשכיל לדוד (כאו) שבתחלה לא היו רותחין ורק „לבסוף (כאשר לא חזרו) היו למבול כלומר רותחין" (וראה יפ"ת לויק"ר שם) — עכצ"ל שהאפשריות לתשובה הייתה רק ביום הראשון שהרי מפורש „ויהי המבול ג' ארבעים יום", ככפנים.

ויש לומר שגם מצד ריבוי המים דיום ראשון (כלי שיהיו רותחין) — שנבקעו כל מעינות תהום רבה וארובות השמים נפתחו" (שם, יא) — לא היו יכולים (עכ"פ חלקם) להשאר בחיים, ונטבעו במי המבול. ולהעיר מיבמות קכא, א. ואכ"מ.

(*) להעיר ממענית (לקו"ש ח"י ע' 35. וראה הערה 43 שם) שיש לומר שלפי פרש"י בפשט"ם — מי המבול לא היו רותחין. ע"ש.

ב. ויש לומר הביאור בזה:

אויפן פסוק¹¹ „כי לימים גר' אנכי ממטיר גר' ארבעים יום וארבעים לילה“ זאגן חז"ל¹² — און רש"י ברענגט עס אראפ (בשינוים) בפירושו על התורה¹³ — אז דער טעם וואס דאס איז געווען במספר ארבעים דוקא איז: „כנגד“ יצירת הולד שקלקלו להטריח ליוצרים לצור כו'“.

דערפון איז פארשטאנדיק, אז דאס וואס די מי המבול האבן יורד געווען ארבעים יום מיינט (ניט אז יעדן טאג איז צוגעקומען נאך אן עונש, נאך א טאג פון מבול, נאך) אז דאס איז איין עונש וואס האט זיך געצויגן פערציק טעג. אין אנדערע ווערטער — אז די אלע ארבעים יום זיינען (בלשון הראגאטשאווער בנוגע לכמה עינים¹⁴) א נקודה אחת.

וע"ד ווי די ארבעים יום פון יצירת הולד זיינען איין ענין, א יצירה וואס דויערט ארבעים יום — אין דעם זמן פון נאך די ארבעים יום ביז דעם סוף פון די תשעה חדשים פון הריון ווערן געשאפן די פרטים פון דעם ולד, צורת אבריו וגידיו, וואס דאס ווערט אויפגעטאן שריט נאך שריט און יעדער פון זיי איז א זאך פאר זיך; לדוגמא: כללות היד, דערנאך — פאנאנדערטילונג אין פינגער, דערנאך יעדער פינגער אין פרקים, דערנאך ציפרנים און גאר בסוף הזמן — נגמרו ציפריים¹⁵. משא"כ במשך די ערשטע ארבעים יום טוט זיך אויף

ארבעים יום וארבעים לילה, אז די אלע פערציק טעג (און ניט נאך בתחלת הירידה) איז געווען א גשם?¹⁶

— ווען אין פסוק „ויהי הגשם“ וואלט ניט געשטאנען „על הארץ“, וואלט מען געקענט פארענטפערן, אז די מציאות פון מבול — „שבלה את הכל כו'“ — איז געווארן ווען די מים זיינען געקומען „על הארץ“. ד.ה. ביי אראפקומען פון „שמים“ (די אלע פערציק טעג) —

„כשהוריד הקב"ה כו'“ — איז עס געווען גשם (גשמי ברכה), נאך קומענדיק „על הארץ“, וויבאלד אז בארץ למטה איז געווען א מצב פון „ותשחת הארץ“. השחית כל בשר. . . על הארץ¹⁷, איז דארט פון דעם „גשם“ געווארן א „מבול“.

דער פסוק זאגט אבער „ויהי הגשם על הארץ“ — אז ניט נאך די הורדה מן השמים איז געווען ברחמים, נאך אויך ביים קומען על הארץ איז עס געווען „גשם“¹⁸, און דאס האט אנגעהאלטן ארבעים יום, כנ"ל.

(9) ע"ד פ"י היפ"ת לביר שם (אלא שפירושו הוא רק בביר שם שקאי עה"פ המבול מים, ולא על מחזיל ופרשי שבפנים).

(10) פרשתנו ו, יא"ב.

(11) ע"ד מחזיל אין דבר רע יורד מלמעלה (ב"ר פנ"א, ג. ולהעיר שגם שם, הוריד מטר ונעשה (למטה) גפרית — י"ש תהלים רמז תרנה (הובא במת"כ לביר שם. וראה גם יפ"ת ופי' מרדכי שם). וכ"ה בתנחומא באבער (יח) ופרשי עה"פ (וירא יט, כד).

(12) עפ"ז מובן למה מעתיק רש"י בהד"ה גם התיבות „על הארץ“ (ובז"ח שם לא הועתקו. וגם ברש"י לא הועתקו התיבות „על הארץ“ בהפסוק „ויהי המבול“) — להדיגיש שאי"פ לתרץ הסתירה כבפנים.

(13) ז, ד.

(14) ב"ר פל"ב, ה.

(15) עה"פ שם. ועפ"ז מובן, שהתירוצ דלקמן מתאים גם בלימוד ע"ד הפשט (פרש"י).

(16) ל' רש"י. וראה מפרשי הביר שם.

(17) ראה מפענח צפונות פרק ג, ט (ועוד) וש"נ.

(18) יבמות פ, רע"ב.

דער פסוק „ויהי המבול גו' קומט זאגן וויפיל זמן דער מבול האט גע-
דויערט, און דעריבער קומען די ווער-
טער „ארבעים יום“ גלייך בסמיכות צו
„ויהי המבול“ — „ויהי המבול ארבעים
יום (על הארץ)“ — וואס מיינט כפ-
שוטו, אז דער מבול האט זיך געצויגן
(בפועל) פערציג טעג (על הארץ):

משא"כ דער פסוק „ויהי הגשם גו' קומט (ניט דערציילן וויפיל זמן עס האט אנגעהאלטן דער גשם — ווארום דער ענין פון „גשם“ (ד.ה. די אפשריות אויף גשמי ברכה) איז בלויז געווען בתחלת ההורדה (און גלייך דערנאך איז עס נהפך געווארן למבול), כנ"ל — נאך דער פסוק איז אויסן צו זאגן „ויהי הגשם על הארץ“: די מים „על הארץ“ איז געווען אין אן אופן פון „ויהי הגשם“ — „אם יחזרו יהיו גשמי ברכה“ — ומוסיף¹⁹ (ניט נאך די מים פון דער ערשטער צייט, נאך) פון די אלע ארבעים יום וארבעים לילה, שוין דאן בתחלת ההורדה האט דער גשם געהאט די כמות המים פון מ' יום (גשמי ברכה).

ד. מען דארף נאך אבער האבן הסברה:

דער ענין פון „ארבעים יום כנגד יצירת הולד“ איז בלויז א טעם אויף דעם וואס די ארבעים יום של מבול (אלס עונש) זיינען איין נקודה (ע"ד ווי די מ' יום של יצירת הולד); וואס פאר א שייכות אבער האט דער מספר פון מ' יום צו די „גשמי ברכה“ וואס צוליב דעם זיינען אויך זיי געווען במספר ארבעים און אלס איין נקודה?

וועט מען דאס פארשטיין פון דעם

בלויז איין ענין — כוללותי יצירת הולד²⁰.

עפ"ז איז פארשטאנדיק ווי ס'איז ניטא קיין סתירה צווישן די צוויי פסוקים — ווייל אויך לפירוש הנ"ל אז „ויהי הגשם“ באציט זיך אויף תחלת הורדת המים (הורידם תחלה) — אז די ירידה איז געווען אין אן אופן פון „אם יחזרו יהיו גשמי ברכה“ — האט עס כולל געווען די מים פון אלע ארבעים יום. ווארום דער „הורידם“ פון הקב"ה איז געווען איין הורדה וואס האט כולל געווען די כמות מים, דאס גאנצע וואסער וועלכע ירדו על הארץ (אלס גשמי ברכה) אין די ארבעים יום (כנ"ל).

נאך גלייך נאך דער הורדה ווען ס'איז נתברר געווארן אז „לא חזור“, איז „ויהי המבול ארבעים יום“ — די וואסערן פון יעדערן פון די מ' יום איז געווארן (אנ-שטאט גשמי ברכה —) א מבול וואסער²⁰.

ג. לויט דעם ביאור וועט אויך פאר-ענטפערט ווערן דער שינוי לשון אין די צוויי פסוקים: איז ערשטן פסוק שטייט „ויהי הגשם על הארץ (און ערשט דער-נאך קומען די ווערטער) ארבעים יום וארבעים לילה“, משא"כ אין צווייטן פסוק (ביים מבול) שטייט „ויהי המבול ארבעים יום על הארץ“ —

ווייל ע"פ הנ"ל איז דער טייטש פון די ווערטער „ארבעים יום“ אין צווייטן פסוק אנדערש ווי אין דעם ערשטן:

(19) זכר או נקבה (ברכות ס, א).

(20) ראה בארובה לקוטי ביאורים לתניא (להר"י ש"י קארף) ח"ב ע' פז ואלף (ליקוט פירושים כו' לאגה"ת קה"ת) ע' קט ואלף) ובהנשמן שם. וראה שם בארובה ע"ד הענין דמספר ארבעים.

(20) שעי"ז, וירבו המים וישאו את התיבה גר מעל הארץ" (ז, יז).

(21) וכמודגש גם בזה שהטעם על תיבת הארץ הוא אתחלתא המורה על הפסק.

לשון „בול“ (בתוספת מ"ם בתחלתו)²⁷,
וואס דער ווארט „בול“ ווייזט אויף
(גשמי) ברכה, כמחז"ל²⁸ עה"פ²⁹ „ברח
בול“ (וואס דאס גייט אויף חודש חשון
ווען עס גייען גשמי ברכה) — „בזמן
שהארץ עושה בולים בולים“³⁰].

און דאס איז אויך דער טעם פאר-
וואס די ארבעים יום פון גשמי ברכה
זיינען איין נקודה — ווייל דער מספר
ארבעים יום פון טהרת הארץ איז כנגד
די מ' סאה של מקוה, וואס דער שיעור
פון מ' סאה איז (ווי דער ראגאט-
שאוער איז מאריך³¹) אן „עצם אחד“.

ה. אט די ברכה אין ענין המבול —
אז דורך אים איז געווארן טהרת הארץ
— איז אויך אנגעדייטעט אין דעם
מחז"ל הנ"ל³² „כשהוריד הקב"ה המים
הורידם תחלה ברחמים כדי להראות
לעולם שאם ישוּבו יקבלם . . . שאם יחזרו
יהיו גשמי ברכה“:

דער קלקול הארץ³³ לפני המבול האט
דערפירט צו אַזא שפל המצב פון דער
וועלט, ביז אַז „לא הי' שייך בירור“³⁴,
וואס דערפאר האט דער דור המבול ניט
תשובה געטאן³⁵, און דאס איז געווען
דער אויפטו פון מבול — „לטהר את
הארץ“, אַז דאס האט אריינגעגעבן אין

ביאור (פנימי) אין ענין המבול, אַז
„המבול בא לטהר את הארץ . . . כי
מלאה הארץ חמס ונתקלקלה מאד והי'
נצרך לטהרה ולזאת בא המבול . . .
כדוגמת המקוה מ' סאה שהיא מטהרת
את הטמא“³⁶.

און דערפאר ווערט דער מבול גופא
אנגערופן „מי נח“³⁷, וואס דער נאָמען
„נח“ איז ע"ש נייחא — „נייחא לעל-
יונים נייחא לתחתונים“³⁸ — ווייל דאס
וואס דער מבול איז אַז ענין של עונש
כ' איז בלויז מצד אנשי דור המבול;
אבער מצד (עצמו איז עס מי נח — ווי
מצד) נח איז עס אַז ענין פון נייחא³⁹,
טהרת הארץ.

ע"פ קען מען טייטשן „ויהי הגשם על
הארץ ארבעים יום גו'“ כפשוטו — אַז
דער גשם (גשמי ברכה) האט זיך גע-
צויגן (בפועל) פערציק טעג, און אעפ"כ
איז דאס קיין סתירה ניט אַז אין די
זעלבע פערציק טעג איז געווען מבול
— ווייל דער מבול איז בפנימיותו גשמי
ברכה („נייחא“) פאַר דער וועלט,

יתרה מזה י"ל: יעדער טאָג האָבן די
מים געטאָן צוויי זאַכן: מטהר את
הארץ⁴⁰ און „בלה את הכל“.

[און ווי דאס איז אויך מרומז אין
ווארט „מבול“ גופא: „מבול“ איז פון

27 ראה יל"ש (ועד"י תנחומא) שבערה הבאה.
28 תנחומא באבער פרשתנו יז. יל"ש מלכים
רמז קפד. ועד"י לירושלמי ר"ה פ"א ה"ב.
29 מ"א ו, לח.
30 ראה הק"ע לירושלמי שם ד"ה בולות.
31 ראה מפענח צפונות פ"ט ס"ו ו. וש"נ.
32 ראה בכ"ז לקו"ש חט"ו ע' 52 ואילך.
33 סדיה את קשתי תרנ"ד (בסה"מ תרנ"ד ריש
ע' מח). וראה מאמרי אדה"ז — פרשיות פרשתנו ע'
ס. אהיה פרשתנו (כרך ג) תרנב, סע"א ואילך. פלח
הרמון פרשתנו ד"ה את קשתי פ"ג.
34 ראה מאמרי אדה"ז שם.

22 תרי"א ריש פרשתנו (ח, סע"ג ואילך — ע"פ
זבחים ק"ג, א). וראה גם שם י, רע"א. מאמרי אדה"ז
— הנחות הר"פ ע' סט. תרי"ח שם (נט, ב ואילך).
אוה"ת שם (כרך ג) תרט, ב ואילך. תרכד, א ואילך.
ובכ"מ.
23 ישע"י נד, ט.
24 ביר פ"ל, ה.
25 להעיר מפענח רוא פרשתנו (ח, ט): מה
שנמלט (עוג) על התיבה אע"פ שירדו עלי' גשמים
נגשמי ברכה הי' על התיבה (וראה זבחים ק"ג, ב).
26 ע"ד טהרת המקוה שבאה ע"י צירוף כל
הארבעים סאה.

פון דעם מבול, ביז אז עס איז געוואָרן גשמי ברכה בפשטות, „בול“.

און די שלימות פון טהרת הארץ וועט זיין לעתיד לבא, ווען מ'וועט האָבן ניט נאָר דעם „בול“, נאָר אויך דעם מים פון „מבול“ וועט נתהפך ווערן לטוב,

וואָרעם די ארבעים יום פון טהרת הארץ — „כדוגמת המקוה מ' סאה“ — זיינען דאָך די בחינה פון מים סתומה [כדוגמת מקוה און מ' סאה דמקוה וועלכע זיינען בחי' מים סתומה³⁹], וואָס דאָס האָט מאיר געווען בגילוי אין תיבת נח⁴⁰,

און דערפון האָט מען דעם כח צו מהפך זיין דעם מים פון מבול — דער מים פתוחה וואָס איז מרמז⁴¹ אויף גלות — אז עס זאל ווערן אַ מים סתומה, וואָס איז מרמז⁴² אויף גאולה⁴³, „לסרבה המשרה ולשלום אין קץ“⁴⁴,

בגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקו, במהרה בימינו ממש.

(משיחת ש"פ נח תשמ"ג)

וועלט דעם כח אויף תשובה, „להראות לעולם“³⁵ שאם ישובו יקבלם.

און דאָס איז רמז וכוונת הכתוב „ויהי הגשם על הארץ“: אע"פ אז די אנשי דור המבול „לא חזרו“ (און פאָר זיי איז גע-וואָרן אַ מבול), זיינען די „גשמי ברכה“ וועלכע „הוריד הקב"ה . . . ברחמים“ ניט געבליבן למעלה (ניט אַראָפּ בפועל דאָ למטה), נאָר דאָס האָט אויפגעטאָן אַין ארץ „ויהי הגשם על הארץ“ אַ פעולה, אַז מ'האָט דעם כח אויף תשובה.

און דורך דעם איז מען מבטל דעם מבול (שבמים — רתיחה וכיו"ב) און עס ווערט „גשמי ברכה“ בפשטות³⁶.

און ווי חז"ל³⁷ זאָגן בנוגע צו די ארבעים יום, אַז „מ' יום בכל שנה היו אותם הימים עושים רושם בעולם, עד שעמד שלמה ובנה את ביהמ"ק ופסקו אותם מ' יום“, און דערפאַר ווערט דער חודש (חשוון) אָנגערופן „ירח בול“ — „מבול . . . כתיב חסר מ' כנגד ארבעים יום שפסקו“, ובמילא איז געוואָרן „בול“ — „שהארץ עושה בולים בולים“³⁸, גשמי ברכה בפשטות.

ווייל דורך בנין ביהמ"ק, וואָס האָט אויפגעטאָן אַ שינוי וזיכוך אין וועלט, אַ ליכטיקייט פון מקדש — דורך די חלונות שקופים אטומים³⁹, איז בטל גע-וואָרן דער „רושם“ וואָס איז געבליבן

(39) אוה"ת יוה"כ"פ ע' א'תקעח (ע"פ ראשית חכמה ש' האהבה פ"א).

(40) אוה"ת פרשתנו (כרך ג) תריג, ב. תרלו, ב ואילך. ועוד.

(41) ראה אוה"ת פרשתנו שם. וראה בפרסיות ספר הערכים חב"ד מערכת אותיות את מים (ב) סעיף ז. וש"נ.

(42) וכמבואר בכ"מ (אוה"ת פרשתנו שם. שם תרכח, א. תרלג, ב ואילך — בארוכה. המשך וככה תרל"ז פצ"ה.ו. ובכ"מ) שתיבת נח היתה דוגמת ומעין לעיל. וראה לקמן ע' 29 ואילך.

(43) ישע"י (ט, ו) — בתיבת למרבה דוקא, אחתפכא ד. וירבו המים דהמבול (פרשתנו ז, יז).

(35) לא לאנשי דור המבול — שכבר נמחו.

(36) ועפ"ז יומתק מה שהמים שעל התיבה היו כל המ' יום — גשמי ברכה (ראה הערה 25).

(37) יל"ש (ועד"ז תנחומא באבער שם). וראה גם תנחומא פרשתנו יא.

(38) מ"א ו, ד. מנחות פו, ב. ועוד.

נח ג

אָבער (נוסף לזה — אז רש"י ברענגט ניט דעם ענין, איז) ע"ד הפשט (ופרש"י מפורש⁷) קומט לכאורה אויס, אז דאס וואס דער אויבערשטער האט געזאגט נחין „בא גו' אל התיבה" איז (ניט א נתינת רשות, נאר) ווייל נח האט ניט גע-וואלט אריינגיין אין תיבה.

בפשטות קען מען זאגן, אז דער צורך אין דעם ציווי איז ניט (אזויפיל) אויף דער עצם יציאה, נאר אויפן אופן היצי-אה — „צא מן התיבה" אתה ואשתך ובניך ונשי בניך אתך", ווי רש"י איז דערויף מפרש: איש ואשתו כאן הויה להם תשמיש המטה (משא"כ זייענדיג אין דער תיבה — איז „האנשים לבד והנשים לבד" ווייל „נאסרו בתשמיש המטה"⁸).

ועד"ז בנוגע די חיות, אז מ'האט גע-דארפט באווארענען (ווי דער פסוק⁹ איז מסיים) „ושרצו בארץ ופרו ורבו על הארץ", און ווי רש"י איז מפרש: ולא בתיבה מגיד שאף הבהמה והעוף נאסרו בתשמיש.

אָבער פון פשטות לשון הכתוב איז משמע אז דער ציווי איז (אויך) בנוגע דער עצם יציאה — „צא מן התיבה". און גאר שטארק איז עס מודגש בנוגע די חיות כו', וואס „הוצא כתיב . . אם אינם רוצים לצאת הוציאם אתה"¹⁰ — אז די חיות וועלן (אפשר) ניט וועלן ארויס-

א. אין היינטיקער סדרה ווערט דערציילט אז „ובחודש השני בשבעה ועשרים יום לחודש יבשה הארץ", און אז דער אויבערשטער האט געזאגט דערנאך נחין: צא מן התיבה אתה ואשתך גו' כל החי גו' היצא אתך גו'.

איז ניט פארשטאנדיק: וויבאלד אז עס איז שוין געווען „יבשה הארץ" — אינ-גאנצן טרוקן, ווי רש"י איז מפרש אז „יבשה" מיינט „נעשה גריד כהלכתה" (ווארום „חרבו המים מעל הארץ" — „נעשה כמין טיט כו"¹¹) — איז שוין גע-ווען פון פריער) — פארוואס האט מען געדארפט זאגן נחין „צא מן התיבה"? און נאכמער: ס'איז ניט גענוג געווען דער ציווי בשייכות לנח, נאר עס איז געווען א באזונדער ציווי בנוגע די חיות — „כל החי גו' בעוף ובבהמה ובכל הרמש גו' היצא אתך"!

אין מדרש¹² שטייט: כיון שנחו המים ה' צריך נח לצאת מן התיבה, אלא אמר ברשות הקב"ה נכנסתי שאמר לי' בא אתה וכל ביתך אל התיבה ועכשיו איני יוצא אלא ברשותו.

(1) ת. יד.

(2) שם, טז"ו.

(3) שם, יג ובפרש"י.

(4) והרי כל מה שעשה נח לפניו לראות הקלו המים מן הארץ וכו' ה' מדעת עצמו (וראה פענח רוא שם, ז) — אף שיש לחלק בין הנל לציאתו בפועל מן התיבה.

(5) נתחנא פרשתנו ת. ועד"ז שם י. ביר פליד.

ד. וכו' בכורכ מפרשי התורה (אברבנאל. בחיי (שם, יד). פענח רוא. ועוד).

(6) פרשתנו ז, א.

(7) ז, ז — מביר פליב, ו.

(8) פרש"י לעיל ו, יח, ז, ז.

(9) ת. יח.

(10) רש"י שם.